

Aanpak standganzen op Ameland

april 2019

Hoofdopdrachtgever/ Aanvrager

Staatsbosbeheer Regio Noord

T. Bok

Postbus 333,

9700 AH Groningen

050 707 44 70

Mede-opdrachtgevers/ Aanvragers

Vereniging Agrarisch Natuurbeheer en Ganzenopvang Ameland

Wildbeheereenheid Ameland

Rijkswaterstaat

Het Vennoot

Stichting Golfbaan Ameland

Vogelwacht Hollum-Ballum

Vogelwacht Nes-Buren

Opdrachtnemer/ Gemachtigde

Ingenieursbureau De Overlaat v.o.f.

Y.J. van Manen

Swichumerdyk 3

9088 AP Wirdum

058 255 18 14

ib@de-overlaat.nl

Inhoud

Aanpak standganzen op Ameland	1
Inhoud	3
1. Probleemstelling	5
2. Ontwikkeling aantallen standganzen	5
Territoria	5
Zomertelling	7
3. Ontwikkeling schade door standganzen.....	8
Natuurschade	8
Landbouwschade	8
4. Schadebestrijding in de afgelopen jaren	9
Legselbeperking.....	9
Afschot standganzen	10
5. Gewenste schadebestrijdingsmaatregelen	14
Legselbeperking.....	14
Afschot koppelvormende ganzen.....	17
Afschot standganzen	18
Vangen en doden ruiende ganzen.....	19
Afrastering of weren met ruigte.....	19
Ongeschikt maken broedbiotoop.....	19
6. Beschermingsmaatregelen vanuit regelgeving.....	20
7. Schadebestrijdingsmogelijkheden vanuit regelgeving.....	22
Legselbeperking.....	23
Geen ondersteunend afschot onder provinciale vrijstelling	23
Afschot koppelvormende ganzen.....	24
Afschot onder ontheffing overzomerende grauwe gans.....	25
Afschot onder ontheffing overzomerende brandgans 2015-2019	26
Geen afschot onder ontheffing overzomerende kolgans 2015-2019	26
8. Discussie en evaluatie.....	27
9. Samenvatting en uitvoering.....	29
Stroomschema afschot standganzen	30
Stroomschema eierprikken standganzen	31
Stroomschema evaluatie	32

Samenvatting omgang met natuurwaarden	32
Bijlagen	33
Eieren prikken in polder	33
Eieren prikken in duinen	33
Afschot koppelvormende ganzen polder.....	33
Afschot koppelvormende ganzen duinen	33
Afschot zomerganzen polder 1 maart – 1 juni.....	33
Afschot zomerganzen polder 1 juni – 1 november	33
Afschot zomerganzen duinen 15 september – 1 november	33
Evaluatie.....	33
Voortoets Standganzen Ameland, januari 2019	33
Literatuur	34

1. Probleemstelling

Het aantal standganzen van de grauwe gans en in mindere mate van de brandgans neemt op Ameland voortdurend toe. Er is een groot aantal geschikte broedplekken, zowel in de polder en de kwelder als vooral ook in de duinen. Grazen doen de ganzen met hun pullen op de kwelder, het vliegveld, op graslandjes in de duinen en steeds meer op het eiwitrijke gras in de polder. De polder is van 1 november tot 1 juni soort-specifiek foerageergebied, waar schade aan de landbouw 100 % wordt vergoed. Standganzen profiteren in deze maanden mee van de daar geldende bescherming van de trekganzen. Na 1 juni kunnen de ganzen weliswaar verjaagd en geschoten worden, maar dit leidt in het toeristenseizoen tot niet gewenste taferelen. De wens leeft sterk bij alle betrokken partijen om de standganzenpopulatie te stabiliseren en als het kan te verlagen, want de grote aantallen veroorzaken 's zomers landbouwschade in de polder en hebben in het Natura 2000-gebied negatieve effecten op instandhoudingsdoelen (Natura 2000). Recentelijk is daar het risico van besmetting door ganzen met de exoot watercrassula bijgekomen.

Om op het eiland te komen tot een integrale en breed gedragen aanpak om schade door standganzen te verminderen hebben Staatsbosbeheer (SBB), Rijkswaterstaat (vertegenwoordigd via SBB), de Vereniging Agrarisch Natuurbeheer en Ganzenopvang (VANG), de Wildbeheereenheid Ameland (WBE), Het Vennoot, de Stichting Golfbaan Ameland, LTO-noord, Vogelwacht Hollum-Ballum en Vogelwacht Nes-Buren met elkaar afspraken gemaakt die hebben geleid tot deze Aanpak Standganzen. It Fryske Gea en Wetterskip Fryslân waren agendalid; de betrokkenen waren van mening dat ingrepen op gronden van It Fryske Gea en Het Vennoot niet nodig waren. Wetterskip Fryslân stemt in met de voorgestelde maatregelen op zijn gronden.

Om de standganzenpopulatie terug te dringen zijn naast voortzetting van de bestaande activiteiten nieuwe activiteiten nodig welke gevolgen kunnen hebben voor instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden. Deze nieuwe activiteiten worden daarom getoetst aan de Wet Natuurbescherming in een aparte bijlage. De samenvatting en de uitvoering hiervan staan vermeld in hoofdstuk 9.

2. Ontwikkeling aantallen standganzen

Territoria

Figuur 1. geeft het aantal territoria van grauwe ganzen op Ameland, figuur 2 de ligging van de telgebieden op Ameland-west. Uit figuur 1 blijkt dat het aantal territoria op Ameland-west is toegenomen van circa 10 in 2005 tot 360 in 2018. In 2018 zijn in de Natura 2000 gebieden door Sovon de territoria bepaald via de BMP-methode, zowel in de gebieden van SBB op Ameland-west als in die van It Fryske Gea op Ameland-oost. In de polders worden de territoria grauwe ganzen niet geteld, lokaal wel de nesten door de Vogelwacht. Daar worden de dijkslot en de Skutehon als locaties genoemd waar de meeste ganzen broeden. Het totaal

aantal territoria/nesten in de polder wordt in 2018 ruim boven de 130 geschat. De ganzen vestigen zich nu ook langs andere sloten in de polder. Ook voor Het Vennoot (onderdeel van Natura 2000) is alleen een schatting aanwezig over 2018; doordat hier geen territoriumtellingen zijn gedaan is onduidelijk wanneer ze zich in het gebied van Het Vennoot gevestigd hebben. Het aantal territoria van grauwe ganzen is overigens lastig te bepalen en hangt sterk af van de wijze van tellen. Op de golfbaan broedden in 2018 naar schatting van de beheerder 10-15 paar.

territoria grauwe gans	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ameland west																							
hagedoornveld SBB								2	6	6	12	10		16	99	51							55
noordkeeg SBB															15	8	14	11		38	18	41	37
roosduinen SBB																							29
groot slecht SBB															4	4	0	0	0	0	0	5	8
jan roeperheide SBB																							12
lange duinen noord RWS	1	1	1	1	2	3	5	7	7	4	8	11	5	23	14	43	52	67	110	73	84	104	112
lange duinen zuid SBB															5	12	27	16	45	32	85	86	106
kievietspolle																							2
de meern																							0
totaal Ameland west	1	1	1	1	2	3	5	9	13	10	20	21	5	39	137	118	93	94	155	143	187	236	361
ameland oost																							
oerd de hon IFG															2	3	1	3	8	13	19	14	89
kooi oerdsuifdijkduinen IFG																							7
totaal Ameland oost															2	3	1	3	8	13	19	14	96
t vennoot (schatting)																							13
polder (schatting)																							130
Totaal (schatting)																							600

Fig.1. aantal territoria van grauwe ganzen op Ameland. Bron: SBB en voor Lange Duinen-Noord Vogelwacht Hollum-Ballum 2017.

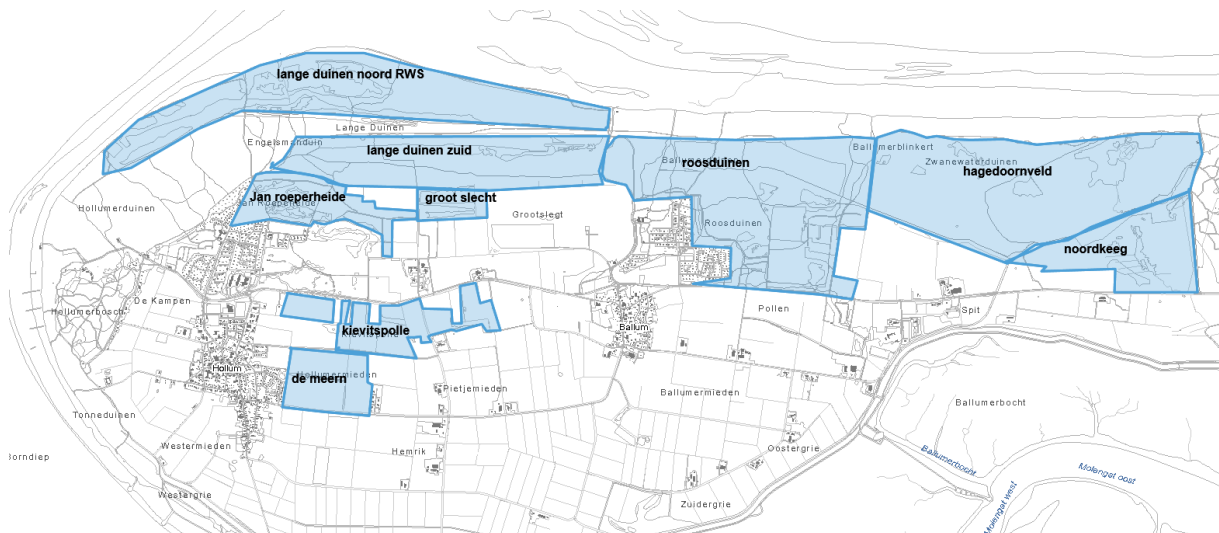

Fig. 2 Telgebieden SBB op Ameland-west

Conclusies

- Voor 2018 wordt het totaal aantal territoria op het eiland grof geschat op 600.
- Het aantal territoria en broedparen van grauwe ganzen op Ameland groeit, zowel in de Natura 2000 gebieden als in de polder (in 20 jaar van vrijwel niets naar 600 paar).
- De Lange Duinen herbergen veel paren, Het Hagedoornveld en de Noordkeeg lijken stabiel. De ganzen verspreiden zich over meer broedlocaties.
- Aanbevolen wordt om vanaf 2019 de vinger aan de pols te houden door overal op dezelfde wijze een schatting te doen van het aantal territoria, zie verder hoofdstuk 8.

Zomertelling

De WBE voert jaarlijks de zomertelling van ganzen uit in juli, de laatste jaren onder regie van Sovon in opdracht van de Provincie. In figuur 3 staan de telgebieden van de WBE met de tellingen over de jaren 2014 t/m 2016. De cijfers over 2017 en 2018 zijn nog niet door Sovon opgeleverd. Onbekend is het aantal jongen in deze cijfers en in hoeverre hier zwervende vogels van elders bij zitten.

Fig.3. Telgebieden ganzen in juli, bron FRS

Zomertelling		2016							2015							2014									
Nr	Telgebied	Boerengans	Brandgans	Canadese gans	Grauwe gans	Indische gans	Kolgans	Nijlgans	Totaal	Boerengans	Brandgans	Canadese gans	Grauwe gans	Indische gans	Kolgans	Nijlgans	Totaal	Boerengans	Brandgans	Canadese gans	Grauwe gans	Indische gans	Kolgans	Nijlgans	Totaal
1	Tjettepad Westermieden	0	0	0	69	0	0	0	69	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	Lombokweg	0	0	0	143	0	0	0	143	0	0	0	16	0	0	0	16	0	0	0	38	0	0	0	38
3	Pietje Mieden	0	0	0	77	0	0	0	77	0	0	0	48	0	0	0	48	0	0	0	191	0	0	0	191
4	Hollumer Mieden	0	0	0	24	0	0	0	24	0	0	0	17	0	0	0	17	0	0	0	7	0	0	0	7
5	Grootlecht	0	0	2	14	0	0	0	16	0	0	0	25	0	0	3	28	0	0	4	70	0	0	0	74
6	Lange Dunen N/Z zijde	0	0	0	281	0	0	0	281	0	0	0	459	0	0	0	459	0	3	2	68	0	0	0	73
7	Vliegveld Ballum	0	0	0	64	0	0	3	67	0	0	0	138	0	0	2	140	0	0	0	132	0	0	2	134
8	Zuidergrie Ballum	0	0	0	415	0	0	0	415	0	0	0	270	0	0	0	270	0	2	0	310	0	0	10	322
9	Ballumer Mieden	0	0	0	250	0	0	0	250	0	0	0	54	0	0	0	54	0	0	0	0	0	0	0	0
10	Ballumer Bocht	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	109	0	0	0	109	0	0	0	0	0	0	0	0
11	Kooirecht Nes	0	0	4	291	0	0	2	297	0	0	0	210	0	0	2	212	0	0	0	102	0	0	0	102
12	Polder Nes/Ballum Z-zijde	0	0	0	18	0	0	0	18	0	0	0	298	0	0	0	298	0	0	0	37	0	0	0	37
13	Polder Nes/Vleyen	7	0	0	70	0	2	0	79	0	2	0	82	0	0	2	86	6	0	2	7	0	0	0	15
14	Buurdergrie	0	0	0	200	0	0	0	200	0	0	0	475	0	0	0	475	0	0	0	0	0	0	0	0
15	Nijlandsrijd	0	0	0	281	0	0	1	282	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18	0	0	7	25	
16	Oerderduinen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11	0	0	4	15	
17	t Oerd	0	0	0	49	0	0	0	49	0	0	0	23	0	0	0	23	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal		7	0	6	2246	0	2	6	2267	0	2	0	2224	0	0	9	2235	6	5	8	991	0	0	23	1033

Conclusies

- Het aantal grauwe ganzen in juli bedroeg in 2015 en 2016 ruim 2200 vogels.
- De grootste aantallen worden in de Lange Dunen en de polders aangetroffen.
- Onduidelijke is in hoeverre het de eigen populatie betreft of ook vogels die van de wal/elders komen.
- Aanbevolen wordt om in de toekomst het aantal jongen te onderscheiden in de zomertelling.

3. Ontwikkeling schade door standganzen

Natuurschade

In 2018 zijn de effecten van ganzen in Friese natuurgebieden in beeld gebracht (J. de Fouw e.a, 2018). De focus lag daarbij op het vaste land, op de voedselrijke laagveengebieden (moerassen en graslanden). In de duinen op Terschelling is op basis van een publicatie van Zuhmkehr (2012) geconcludeerd dat er sterke aanwijzingen zijn dat grauwe ganzen effect hebben op de vegetatiesamenstelling via eutrofiëring als gevolg van vermesting in combinatie met begrazing. Vooral in vegetaties van de oeverkruidklasse treden negatieve effecten op de botanische samenstelling op. Negatieve effecten worden ook verwacht op moerasvegetaties van de associatie van drienerfzige zegge en zwarte zegge, en mogelijk op het dwergbiezenverbond.

In het Beheerplan Natura 2000 Ameland krijgt mogelijke schade van de Grauwe gans geen aandacht, in tegenstelling tot het beheerplan voor Duinen Terschelling. De mogelijke negatieve invloeden op Ameland zijn niet onderzocht, maar de door Zuhmkehr omschreven vegetatietypen komen wel voor op Ameland, vooral in het westelijke deel binnen het Natura 2000 gebied Waddenzee (op grens van wadden en duintjes). Op de Jan Roeperheide en in de Roosduinen komen deze kwetsbare vegetatietypen voor. Gezien hun ontstaansgeschiedenis zijn de vegetatietypen in Lange duinen, Hagedoornveld en Noordkeeg minder gevoelig. Bemesting van water en bodem en omwoeling treden wel op. De ganzen op de oostpunt van het eiland lijken op het moment geen schade te doen; ze zitten vooral op de kwelder die minder gevoelig is dan de duinen.

Een andere bedreiging voor de natuur is besmetting van duinmeertjes met de exoot watercrassula. Herstelmaatregelen op Terschelling kostten meer dan € 2 miljoen. Volgens Kleef e.a. 2017 heeft het risico op verspreiding te maken met watervogels zoals ganzen, die de duinen als slaapplek en broedplek gebruiken. Meldingen dat watercrassula al aanwezig is konden tot nu toe niet door SBB bevestigd worden. De vinger wordt aan de pols gehouden.

Conclusie

- SBB Ameland wil in zijn gebied negatieve invloeden op kwetsbare habitats voorkomen evenals problemen met watercrassula.

Landbouwschade

Getaxeerd	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
zomerschade	17.678	21.396	18.702	2.995	1.798	2.345	2.011
winterschade	786.982	610.866	610.972	715.826	719.043	892.539	931.519

Fig.4. Getaxeerde zomer- en winterschade Ameland in euro's. Bron: VANG

Agrarische Natuurvereniging VANG Ameland heeft de in figuur 4 getaxeerde schade voor alle ganzensoorten samen geregistreerd. Deze is conform de definities van BIJ12 Faunafonds uitgesplitst naar zomerschade (1 april – 1 oktober) en winterschade (1 oktober – 1 april). Bepalend hiervoor is het moment waarop de schade gemeld is bij BIJ12 Faunafonds. Wanneer

schade voor 1 april gemeld is, loopt deze door tot het moment van aftaxatie, welke plaatsvindt voor het oogsten van de eerste snede of voordat vee voor de eerste keer wordt ingeschaard. Dit heeft tot gevolg dat een deel van de zomerschade welke na 1 april is ontstaan in het overzicht meegenomen is als winterschade. Toch blijkt uit figuur 4 dat de getaxeerde zomerschade veel lager is dan de winterschade. Aangenomen wordt dat bij toenemende aantallen standganzen juist de zomerschade zal gaan stijgen.

De winterschade is vooral toe te rekenen aan trekganzen. De standganzen zijn in principe in de winter en in de zomer op het eiland. Dit betekent dat, naast de zomerschade, een deel van de winterschade toegerekend kan worden aan de standganzen.

In getaxeerde landbouwschade kan de Provincie via BIJ12 Faunazaken een tegemoetkoming verlenen. Opgemerkt wordt dat vergoede schade - financieel gezien - niet langer als landbouwschade aangemerkt kan worden. Dit laat echter onverlet dat er in dat geval nog wel sprake is van maatschappelijke schade, omdat een tegemoetkoming betaald wordt uit de algemene middelen van de provincie.

Conclusies

- De landbouwschade stijgt met name in de maanden oktober t/m april. Een deel hiervan kan toegerekend worden aan de standganzen.
- Aangenomen wordt dat bij toenemende aantallen standganzen juist de zomerschade zal gaan stijgen.
- Ook vergoede landbouwschade blijft maatschappelijke schade, omdat deze betaald wordt uit de algemene middelen van de provincie.

4. Schadebestrijding in de afgelopen jaren

Legselbeperking

Natura 2000-gebied

Het Beheerplan Natura 2000 Duinen Ameland zegt onder bestaand gebruik het volgende over legselbeperking in de duinen: *In 2013 is in het Hagedoornveld een pilot uitgevoerd om op Ameland de aantallen broedende grauwe ganzen te reguleren middels het schudden en pikken van eieren. Deze activiteit wordt in 2014 niet voortgezet.*

Op 4 april 2013 zijn in het Hagedoornveld in een 2 uur durende actie 37 nesten gevonden en in totaal 167 eieren geprikt door 7 mensen van ANV, LTO en WBE onder leiding van SBB Ameland. Volgens het verslag was LTO enthousiast, zette de ANV vraagtekens bij de actie, zag de WBE liever een andere methode van ganzenbeperking en was SBB niet enthousiast: het kostte veel energie, was gevaarlijk en er trad toch wel verstoring op. Gelet op het aantal geprikte eieren was de effectiviteit van de actie beperkt. Het terrein was moeilijk te doorzoeken en er stond erg veel water in het gebied. Daarnaast was bekend dat er in de omliggende terreinen ook nog voldoende ganzen zaten, maar dat betreding direct tot

verstoring van andere soorten zou leiden. Om deze redenen is legselbeperking in latere jaren niet herhaald.

Polder

In de polder zijn in 2018 naar schatting eieren in 100 nesten geprikt. De legselbeperking vindt tot dusver niet gestructureerd plaats in de polder en zonder formele registratie.

Voor legselbeperking is een machtiging nodig; de resultaten dienen te worden vastgelegd in het Fauna Registratie Systeem (FRS) dat beheerd wordt door de Faunabeheereenheid Fryslân. Over de jaren 2015-2018 is geen legselbeperking geregistreerd.

Afschot standganzen

Volgens mondelinge mededeling bedraagt het afschot van standganzen op Ameland 1000-1200 per jaar, meest grauwe gans met een paar overzomerende brandganzen en Nijlganzen. Deze cijfers worden echter niet gestaafd door FRS, waarin al het afschot dient te worden vastgelegd.

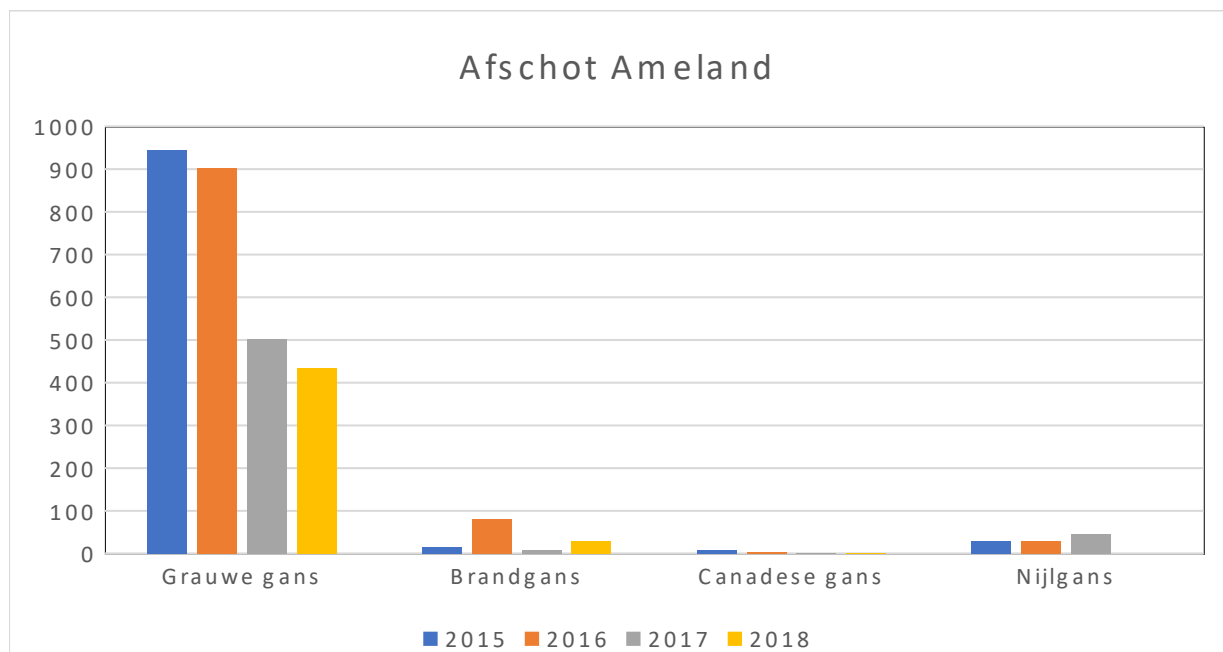

Fig.5. Afschot ganzen op Ameland in de jaren 2015 t/m 2018. Bron: FRS

Uit FRS blijkt wel dat het afschot van de grauwe gans vele malen groter is dan van andere ganzensoorten en dat het afschot van de grauwe gans over de jaren 2015-2018 sterk is afgenomen. Kolganzen zijn niet geschoten. Figuur 6 toont het afschot van grauwe ganzen op Ameland per maand.

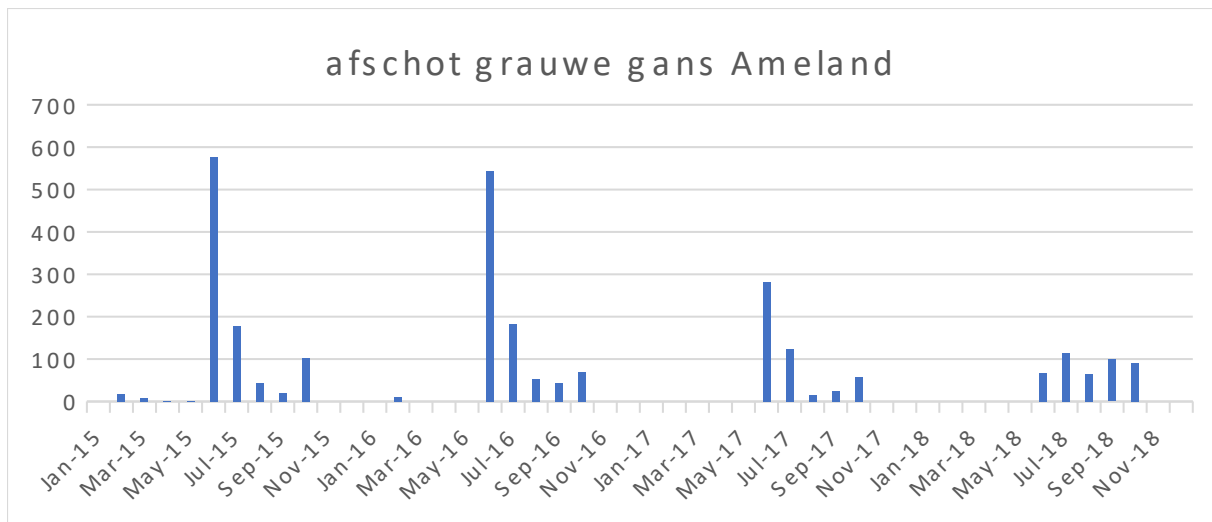

Fig.6. Afschot grauwe gans op Ameland per maand. Bron: FRS

Polder

Het meeste afschot vindt plaats in de zomer vanaf juni. Dat is logisch, omdat dan de ganzenfoerageergebieden niet meer in werking zijn. In de nazomer zijn de grauwe ganzen anderhalve maand niet aanwezig. Maar ook in juni is afschot lastig te realiseren. De ganzen zijn dan in de rui en de jongen zijn nog niet vliegvlug. Voor jagers is het daardoor niet aantrekkelijk om ganzen te schieten. Ook de aanwezigheid van toeristen belemmert de uitvoering.

Alle ganzen zijn geschoten in de polder onder de ontheffingen voor overzomerende ganzen, zie kaart afschot 2018.

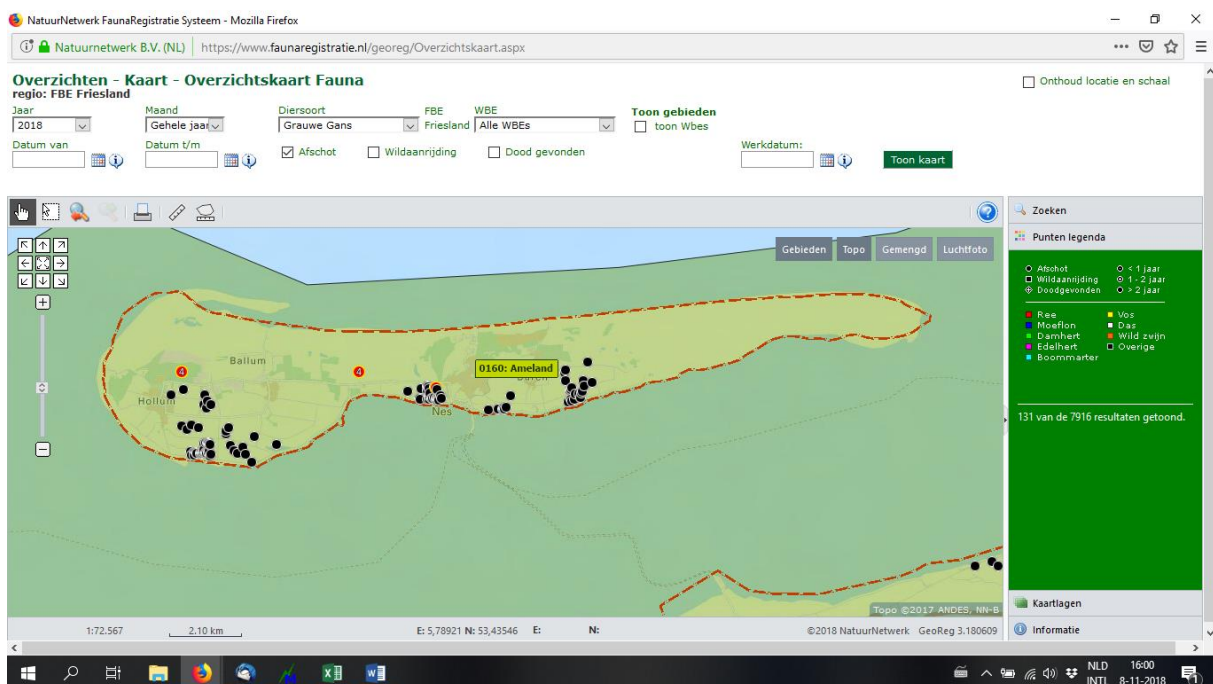

Fig.7. Afschot grauwe gans in 2018 binnen WBE Ameland

Natura 2000-gebied

Binnen het Natura 2000-gebied is afschot van ganzen volgens het beheerplan geen bestaand gebruik. Volgens het beheerplan wordt het faunabeheer uitgevoerd door de WBE Ameland, waarbij het gaat om schadebestrijding van konijnen, populatiebeheer van ree en de bestrijding van verwilderde katten en fretten. In de lijst van bestaand gebruik Ameland noemt het: konijn, haas, fazant en eend volgens Faunabeheer- en bejaagplan.

Het Beheer- en bejaagplan 2018-2019 van de WBE Ameland noemt, onder voorwaarden, de in figuur 8 genoemde soorten.

Soort	Staatsbosbeheer	It Fryske Gea	Het Vennoot	Wetterskip Fryslân
Konijn	X	X	X	X
Haas		X	X	X
Fazant		X	X	
Wilde eend			X	X
Houtduif			X	X
Verwilderde kat	X	X	X	X
Zwarte kraai	X	X	X	X
Kauw	X	X	X	X
Canadese gans	X		X	X
Nijlgans	X	X	X	X
Grauwe gans			X	X
Ree	X	X	X	

Fig. 8. Soorten genoemd in Beheer- en bejaagplan WBE Ameland 2018-2019

De grondgebruikersverklaring van SBB aan de WBE noemt: zwarte kraai en kauw, Nijlgans en Canadese gans in de periode van 15 september tot 15 maart en koppelvormende grauwe gans van 1 februari t/m 15 maart in het Hagedoornveld; voor dit laatste heeft in 2015 een voortoets plaatsgevonden (Manen, Y.J. van en R.F. de Vries, 2014).

Afschot van koppelvormende ganzen is mogelijk onder de ontheffing koppelvormende ganzen in februari en onder de ontheffingen overzomerende ganzen in de eerste helft van maart. Van deze mogelijkheid is echter alleen in de jaren 2015 en 2016 gebruik gemaakt, waarbij de geschoten aantallen zeer gering waren, respectievelijk 11 in februari 2015, 7 in maart 2015 en 17 in februari 2016. Volgens de evaluatie is de oppervlakte te beperkt, waarbij de ganzen na een paar schoten al te onrustig zijn. Ook is toen geen kogelgeweer gebruikt in verband met het risico van ricochet door het vele water.

In figuur 9 is het natuurgebied aangeduid waar faunabeheer wordt uitgevoerd door de WBE Ameland voor Staatsbosbeheer.

5. Gewenste schadebestrijdingsmaatregelen

Om op het eiland te komen tot een integrale breed gedragen aanpak om schade door standganzen te verminderen hebben Staatsbosbeheer (SBB), Rijkswaterstaat (vertegenwoordigd via SBB), de Vereniging Agrarisch Natuurbeheer en Ganzenopvang (VANG), de Wildbeheereenheid Ameland (WBE), Het Vennoot, de Stichting Golfbaan Ameland, LTO-noord, Vogelwacht Hollum-Ballum en Vogelwacht Nes-Buren met elkaar afspraken gemaakt die hebben geleid tot deze Aanpak Standganzen. It Fryske Gea en Wetterskip Fryslân waren agendalid; de betrokkenen waren van mening dat ingrepen op gronden van It Fryske Gea en Het Vennoot niet nodig waren. Wetterskip Fryslân stemt in met de voorgestelde maatregelen op zijn gronden. De volgende maatregelen in de polder en in de duinen zijn overwogen om de standpopulatie van de grauwe ganzen te reduceren.

Legselbeperking

Legselbeperking in Natura 2000-gebied

De wens bestaat om op de in figuur 10 door SBB aangegeven locaties zowel eieren te gaan pikken als afschot van koppelvormende ganzen uit te voeren.

Fig.10. Mogelijke locaties legselbeperking en afschot koppelvormers, Gronden Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat. Bron: Staatsbosbeheer. Zwart omlind: Golfbaan.

Legenda:

<i>Blauw</i>	<i>redelijk toegankelijk en overzichtelijk</i>
<i>Rood</i>	<i>moeilijk toegankelijk in natte periode, tevens locatie waar lepelaars zich vestigen</i>
<i>Groen</i>	<i>moeilijk toegankelijk eigendom RWS, vestiging lepelaars mogelijk</i>
<i>Geel</i>	<i>tevens aangewezen als weidevogelgebied waardoor er beperkingen kunnen ontstaan, aantal koppelvormers en broedgevallen nog niet direct aanwezig.</i>
<i>Zwart omlijnd</i>	<i>toegankelijk en overzichtelijk</i>

SBB heeft van Terschelling veel ervaring met eierprikken. Daar worden sinds 2008 door SBB eieren van grauwe ganzen geprikt. Op Terschelling bleek uit een onderzoek dat rond 10 april het merendeel van de ganzennesten bebroed wordt. Zo laat in het broedseizoen prikken is echter onmogelijk in verband met verstoring van andere broedvogels. Daarom worden op Terschelling eind maart op één dag alle eieren in de nesten geprikt, waarbij de geprikte eieren blijven liggen. Het aantal nesten en het aantal geprikte eieren wordt geregistreerd. Bij de meeste nesten worden later nog wat eieren bijgelegd. Dat betekent dat de ganzenparen enkele jongen hebben en deze verzorgen en dat ze niet weer opnieuw gaan broeden. Dit werkt beter dan eieren verwijderen, omdat de ganzen dan opnieuw het nest kunnen gaan vullen of op een andere plek beginnen. De mannetjes letten goed op of een plek veilig is. Dit laatste leidt er bij het verwijderen of vertrappen van eieren toe dat de nesten steeds moeilijker bereikbaar worden of dat op een totaal nieuwe locatie wordt begonnen.

Al deze acties leidden niet tot vermindering van het aantal broedparen, al was de toename zonder prikken mogelijk nog sneller verlopen. Het netto effect van ingrepen op de eieren in natuurgebieden is dus vermoedelijk zeer klein of afwezig. Toch wil SBB een poging blijven doen; het is in elk geval belangrijk vestiging op nieuwe, verspreid liggende locaties direct in het begin aan te pakken.

In de literatuur is er twijfel aan de effectiviteit van legselbeperking in natuurgebied:

Voslamber B. (2010) beschrijft dat op Texel in 2005 in 836 nesten alle eieren met veel inspanning werden geprikt. De effectiviteit van deze maatregelen werd nauwgezet gemonitord (Hondshorst & Voorbergen, 2005). Aan het einde van het broedseizoen werden toch nog minstens 377 families met in totaal minimaal 1280 jongen geteld. Dit betekent dat zeker een derde deel van de nesten niet werd gevonden of dat een deel van de ganzen opnieuw startte. Daarbij komt dat de jongen die wel groot worden minder concurrentie hadden om goed voedsel op te nemen. Hierdoor is hun conditie beter en daarmee de kans om later zelf als broedvogel terug te keren (Nilsson e.a., 1997). Er kan daarom geconcludeerd worden dat ondanks een grote inspanning (ca 200 mandagen) geen enkel effect op de populatiegroei werd bewerkstelligd, omdat het zelfs met inzet van die mankracht onmogelijk bleek om alle nesten te vinden.

Kleefstra R. (2016) constateert dat in De Deelen (een van de langst bezette broedgebieden van Nederland sinds 1980, beheerd door SBB) de aantallen jongen die in de periode 2003-2015 werden vastgesteld vrij constant waren, terwijl ingrepen sterk varieerden van niets doen

(2003 en 2007), het plaatsen van een kuikenraster rond het gebied (2008 en 2009) tot het zo veel mogelijk prikken van eieren (2010-2015) en het volledig 'vernietigen' van nesten in 2016. Alle nesten konden niet worden gevonden. Het aantal jongen dat de kolonie produceert lijkt jaarlijks op eenzelfde niveau te liggen van 0,2-0,3 jongen gemiddeld per paar. De populatie vertoonde in 2008, 2009 en 2016 broedsuccessen van 0,2 (dit zou i.t.t. 0,3 niet voldoende zijn om de sterfte van adulten te compenseren). Het onderzoek wordt daar voortgezet. Er zijn nu ca 1.600 territoria in de Deelen.

Ter vergelijking: Op Schiermonnikoog wordt door Natuurmonumenten ook aan legselbeperking gedaan. Daar zijn volgens FRS over de jaren 2015 t/m 2018 respectievelijk 206, 258, 332 en 362 nesten geprikt. Men doet dit eind maart op de kwelder, waar de nesten veilig en relatief gemakkelijk bereikbaar zijn en bij de Westerplas.

Een probleem bij het prikken is dat er in de duinmeertjes gevaarlijke situaties kunnen zijn voor mensen die in een waadpak lopen. Met een bootje vanaf het water prikken lijkt geen optie, omdat de meeste nesten op een per boot onbereikbare plek liggen.

Deze activiteit is mogelijk met een machtiging op basis van de ontheffingen voor overzomerende ganzen. Voor legselbeperking binnen het Natura 2000-gebied Ameland is in de bijlage een voortoets in het kader van de gebiedsbescherming gedaan. De prikmethode is hierin beschreven, evenals hoe rekening gehouden moet worden met de natuurwaarden.

Conclusies

- SBB wil op de in figuur 10 aangegeven locaties binnen Natura 2000-gebied eieren gaan prikken en ook op de golfbaan.
- Prikacties in natuurgebieden elders leidden niet tot vermindering van het aantal broedparen, al was de toename zonder prikken mogelijk nog sneller verlopen.
- Eieren prikken is arbeidsintensief, de nesten zijn moeilijk te vinden en soms slecht bereikbaar; het waden door natte duinvalleien kan gevaarlijk zijn.
- Het kan alleen onder strikte voorwaarden in verband met het mogelijk verstoren van andere broedvogelsoorten (zie voortoets).
- Deze activiteit is mogelijk met een machtiging op basis van de ontheffingen voor overzomerende ganzen.
- Voor legselbeperking binnen het Natura 2000-gebied Ameland is in de bijlage een voortoets in het kader van de gebiedsbescherming gedaan.
- SBB bepaalt de precieze datum, afhankelijk van gebied, veiligheid van de mensen en de verstoringinvloed. SBB kan hierbij een beroep doen op mensen van WBE, Agrarische Natuurvereniging VANG Ameland, LTO en Vogelwacht.
- Voor de golfbaan gelden dezelfde voorwaarden als binnen het gebied van Staatsbosbeheer. SBB borgt dit op de golfbaan.

Legselbeperking in de polder

In de polder ligt de zaak minder ingewikkeld. Doordat deze foerageergebied is voor trekganzen is het ook voor ganzen een relatief aantrekkelijke plek om te gaan broeden. Het meertje Skutehon en de dijksloot worden als locaties genoemd waar de meeste ganzen broeden, maar zij vestigen zich nu ook elders in de polder. In de polder is het vinden van de nesten gemakkelijker en daarmee de kans op effect groter. Er lijken mogelijkheden om bestaande en nieuwe vestiging terug te dringen met legselbeperking. Dit is een reden om het zoeken en prikken van eieren in de polder te formaliseren en planmatig aan te pakken.

Deze activiteit is mogelijk met een machtiging op basis van de ontheffingen voor overzomerende ganzen. Voor legselbeperking binnen het Natura 2000-gebied Ameland is in de bijlage een voortoets in het kader van de gebiedsbescherming gedaan. Het prikken in de polder is hierin meegenomen om cumulatie van effecten van alle maatregelen op hoogwatervluchtplaatsen uit te sluiten. Bij de uitvoering wordt afstand gehouden van groepen wadvogels (instandhoudingsdoelsoorten Natura 2000 Waddenzee) die de polder gebruiken als hoogwatervluchtplaats (hvp).

In de polder zijn weidevogels aanwezig die niet verstoord mogen worden. Hetzelfde geldt voor rietkragen waarin rietvogels broeden. Er moet rekening gehouden worden met foeragerende en rustende steltlopers en eenden bij de plasjes en vogels in rietkragen (met name langs de dijk rietzanger, waterral, fuut, baardman mogelijk).

Conclusies

- De wens bestaat om in de polder het eieren prikken planmatig aan te pakken.
- Deze activiteit is mogelijk met een machtiging op basis van de ontheffingen voor overzomerende ganzen.
- Bij het eieren prikken in de polder wordt afstand gehouden van groepen wadvogels die de polder als hvp gebruiken.
- Er wordt rekening gehouden met weidevogels, broedende rietvogels en met foeragerende en rustende steltlopers en eenden.

De Vereniging Agrarisch Natuurbeheer en Ganzenopvang (VANG) neemt de regie op zich voor het prikken van eieren in de polder. De WBE vraagt hiervoor de benodigde (gebiedsgebonden) machtiging aan en rapporteert het resultaat in het Fauna Registratie Systeem (FRS) en de beide Vogelwachten geven aan of en waar gevoelige broedvogels zitten in graslanden, rietkragen of langs plassen en hoe daar mee om te gaan.

Afschot koppelvormende ganzen

De wens bestaat om binnen het Natura 2000-gebied het afschot van koppelvormende ganzen uit te breiden met Lange Duinen Noord, Lange Duinen Zuid, Jan Roeperheide, Grootslegt, Roosduinen en Golfbaan en te verlengen in Hagedoornveld-Noordkeeg. De genoemde locaties staan in figuren 2 en 10. Ook wordt afschot gepleegd in delen van het aangrenzende ganzenfoerageergebied dat deels in het Natura 2000-gebied en deels in de polder ligt waar die grenst aan de duinen. Zoals beschreven in hoofdstuk 4 was de mogelijkheid om

koppelvormende ganzen te schieten alleen in het Hagedoornveld qua oppervlakte te beperkt, waardoor de ganzen na een paar schoten al te onrustig waren. Hiertoe is een voortoets gedaan in de bijlage.

Het verstoren van andere koppels ganzen en ook van andere diersoorten zou verminderd kunnen worden door het toepassen van een geluiddemper op het geweer. Ontheffing hiervoor kan via de FBE worden aangevraagd bij het ministerie van LNV. Dit staat het gebruik in uitzonderlijke gevallen toe, maar alleen aan personen die beroepsmatig fauna beheren. Personeel van Staatsbosbeheer kan hier onder vallen. Gerefereerd kan worden aan de provincie Utrecht waar gebruik van de geluiddemper is toegestaan bij het beheer van standganzen door personeel in dienst van terrein beherende organisaties.

Binnen de polder is tot dusver geen gebruik gemaakt van de ontheffing voor koppelvormende ganzen. De wens is aanwezig om dit wel te doen. Dat is hier onder voorwaarden wel mogelijk, zie hoofdstuk 7. In verband met mogelijke effecten op het Natura 2000-gebied Waddenzee is hiertoe eveneens een voortoets gedaan, zie aparte bijlage.

Conclusies

- De wens bestaat om binnen het Natura 2000-gebied het afschot van koppelvormende ganzen uit te breiden. Hiertoe is een voortoets gedaan, zie bijlage.
- Overwogen kan worden een ontheffing aan te vragen voor het gebruik van een geluiddemper.
- De wens is aanwezig om ook in de polder koppelvormende ganzen te gaan schieten in de periode van 1 februari t/m 15 maart.
- Hiertoe is eveneens een voortoets gedaan, zie bijlage.

Afschot standganzen

Uit hoofdstuk 4 blijkt dat het afschot van overzomerende ganzen in 2017 en 2018 globaal gehalveerd is ten opzicht van 2015 en 2016; vooral het drukke toerisme speelde hierbij een rol. De wens bestaat om het afschot van standganzen weer terug te brengen op het niveau van de jaren 2015-2016 of zo mogelijk uit te breiden. Gelet op de in hoofdstuk 4 beschreven problemen voor afschot in de voorzomer en de tijdelijke afwezigheid van ganzen in de nazomer, zal het accent voor afschot van overzomerende ganzen komen te liggen op de periode van 15 september tot/met 31 oktober; er is in die periode weinig vermenging van standganzen met trekganzen, doordat de laatste pas vanaf eind september terugkeren. Vanuit de regelgeving is er in de polder geen belemmering om het afschot te verhogen.

Ook binnen het Natura 2000-gebied is de wens om op Ameland, net als op Terschelling, vanuit het oogpunt van schadebestrijding afschot van overzomerende ganzen te plegen in de periode van 15 september tot/met 31 oktober. Daartoe is in de bijlage een voortoets gedaan. Voor de voorwaarden wordt daarnaar verwezen.

Conclusies

- De wens bestaat om het afschot van overzomerende ganzen in de polder te verhogen, met het accent op de periode van 15 september tot/met 31 oktober. Vanuit de regelgeving zijn hiervoor geen belemmeringen aanwezig.
- SBB wil ook in de duinen afschot laten plegen van overzomerende ganzen in de periode van 15 september tot/met 31 oktober. Voor dit laatste is een voortoets gedaan, zie bijlage. Voor de voorwaarden wordt daarnaar verwezen.

Vangen en doden ruiende ganzen

Het vangen en vergassen met koolzuurgas van ruiende ganzen wordt op Ameland niet gewenst door alle partijen.

Nog afgezien van het feit dat er in Fryslân op het moment geen ontheffing in werking is, wordt dit op Ameland niet haalbaar geacht: Er zijn tijdens de rui geen grote concentraties van ganzen en ook publicitair wordt dit op een toeristeneiland niet gewenst.

Afrastering of weren met ruigte

Deze maatregel wordt op Ameland niet gewenst.

De ganzen uit de duinen trekken met hun pullen naar de agrarische graslanden in de polder omdat zij daar voedsel vinden voor de pullen, terwijl dat in de duinen beperkt aanwezig is. Een kuikenwerend raster tussen broed- en graasgebied of een ruigtezone waardoor jonge ganzen verhongeren wordt niet haalbaar geacht door het reliëfrijke terrein met te veel paadjes en slootjes en te veel onderhoud. Het aanbrengen van een kuikenwerend raster heeft te veel effect op de overige waarden en instandhoudingsdoelen van Natura 2000 (externe werking), zoals jonge berg- en eidereenden die zich ook van de duinen naar het Wad moeten kunnen verplaatsen.

Ongeschikt maken broedbiotoop

Aanpassen en ongeschikt maken van de broedbiotoop werkt in de duinen al snel negatief door op instandhoudingsdoelen Natura 2000 en is daarom niet gewenst. De beheersmaatregelen die in Natura 2000 gebied genomen worden vormen een afgewogen pakket van maatregelen gericht op een positief effect op die instandhoudingsdoelen; er kunnen wel neveneffecten van de maatregelen optreden voor ganzen. Zo kan maaien in de duinen, gericht op de instandhoudingsdoelen, de nestgelegenheid voor ganzen lokaal beperken (minder ruigte aanwezig) en ontstaan tegelijkertijd lokaal ook meer opgroeimogelijkheden in de duinen (meer korte grazige vegetaties).

Conclusies

- Het aanpassen of ongeschikt maken van de broedbiotoop, het laten verhongeren van jonge ganzen door een kuikenwerend raster of een ruigtezone tussen broed- en opgroeigebied en het vangen en vergassen met koolzuurgas van ruiende ganzen worden om verschillende redenen op Ameland niet haalbaar geacht.

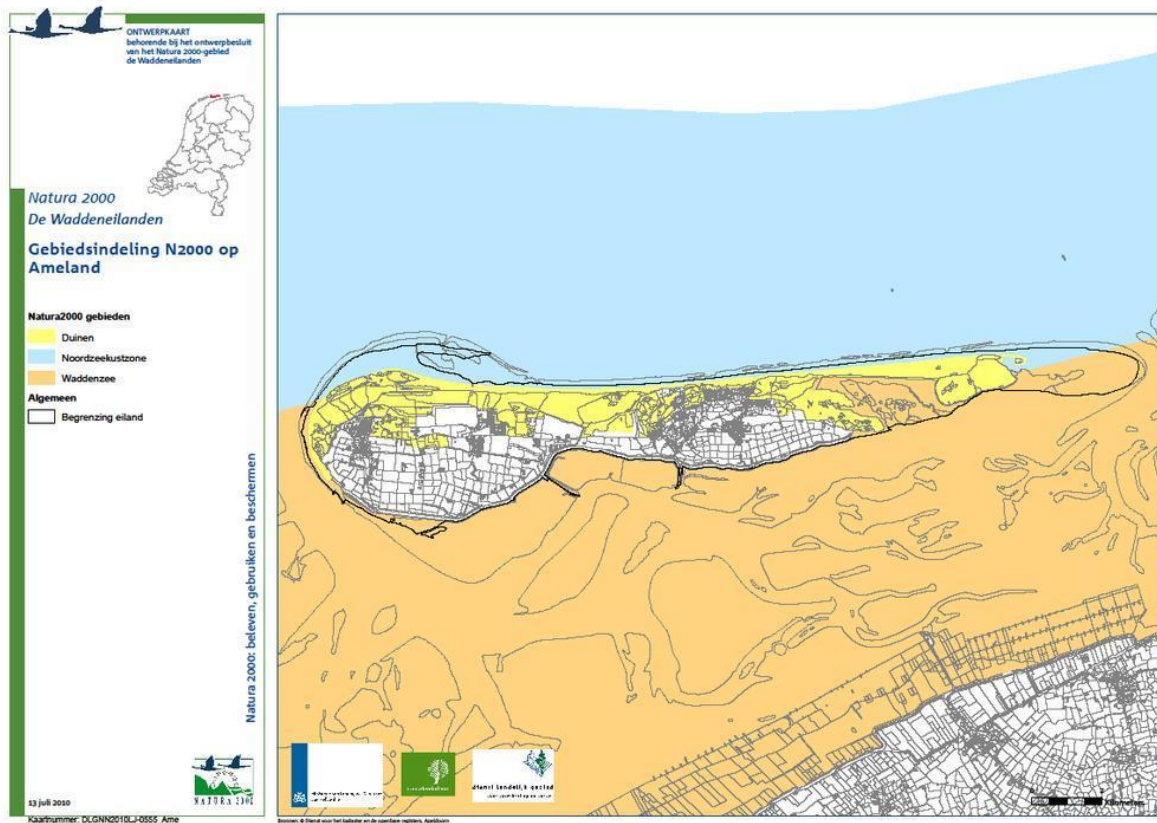
6. Beschermingsmaatregelen vanuit regelgeving

In dit en het volgende hoofdstuk worden de in hoofdstuk 5 gewenste maatregelen beoordeeld in het licht van de bestaande regelgeving, wordt besproken waar welke schadebestrijding is en welke aanvullende stappen eventueel nog genomen moeten worden. Voor uitbreiding van bestaande en voor nieuwe activiteiten binnen Natura 2000-gebieden is in de bijlage een natuurtoets uitgevoerd.

De toepassingsmogelijkheden van het instrumentarium voor schadebestrijding op grond van de Wet natuurbescherming, de provinciale Verordening Wet natuurbescherming Fryslân 2017 en ontheffingen zijn op Ameland beperkt door het feit dat:

- Het Noordzeestrand deel uitmaakt van het Natura 2000-gebied Noordzeekustzone,
- Het duingebied van het Natura 2000-gebied Duinen Ameland en
- De Waddenzee met de kwelders van het Nieuwlandsreid van het Natura 2000-gebied Waddenzee.
- De graslanden in de polders tijdens hoog water op de Waddenzee fungeren als hoogwatervluchtplaats voor vogels,
- De graslanden in de polders soort-specifiek ganzenfoerageergebied zijn in de maanden november t/m mei en dat
- Het Wad voor de kust eveneens is aangewezen als belangrijke slaappleats voor trekganzen in de maanden november t/m mei.

Zie voor de begrenzing van de Natura 2000-gebieden figuur 12 en voor die van ganzenfoerageergebieden en ganzenslaappleatsen figuur 13.

Figuur 12. Natura 2000 gebieden op en om Ameland: Duinen van Ameland (geel), Waddenzee (oranje) en Noordzeekustzone (blauw).

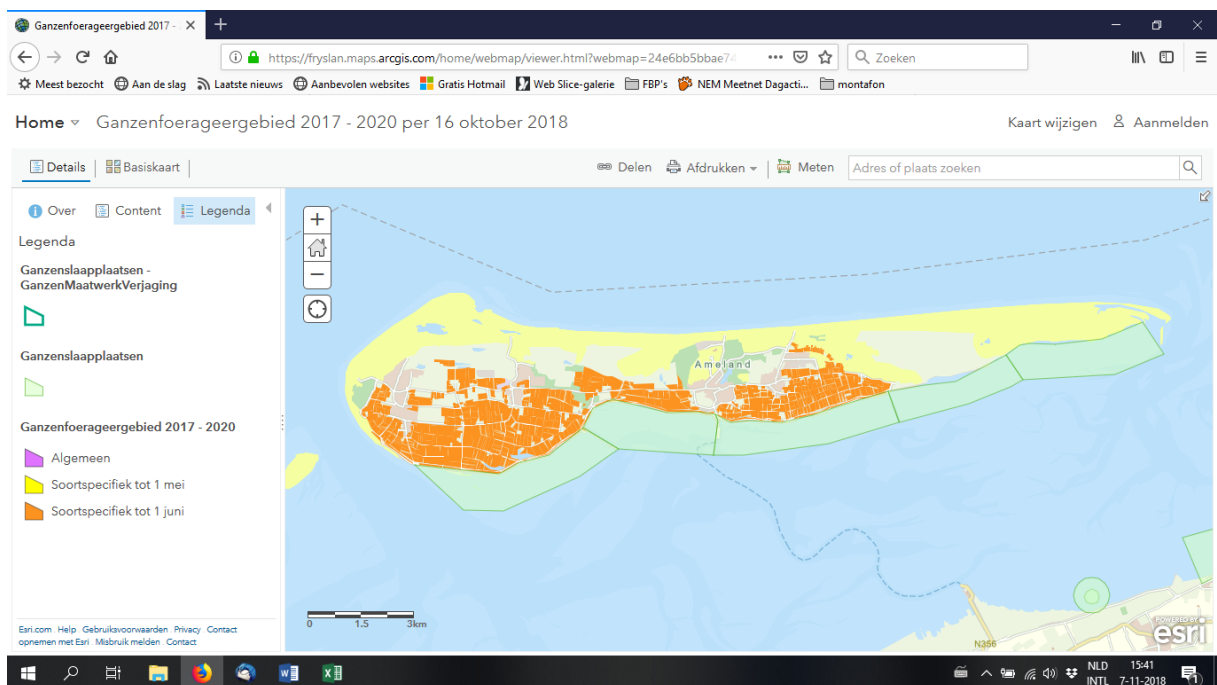

Fig.13 Ganzenfoerageergebieden en ganzenlaapplaatsen. Bron: Provincie Fryslân

7. Schadebestrijdingsmogelijkheden vanuit regelgeving

Schadebestrijdingsmogelijkheden standgans	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Legselbeperking in polder												
Legselbeperking in Natura 2000												
Onderst. afschot vrijstelling in polder												
Onderst. afschot vrijstelling in Natura 2000												
Afschot onth. koppelvormers in polder												
Afschot onth. koppelvormers in Natura 2000												
Afschot onth. koppelvormers Hagedoornveld												
Afschot onth. overzomer. gr. gans polder												
Afschot onth. overzomer. gr. gans N2000												
Afschot onth. overz. gr. gans Hagedoornveld												
Afschot onth. overzomer. brandgans polder												
Afschot onth. overzomer. brandgans N2000												
Afschot onth. overzomer. kolgans polder												
Afschot onth. overzomer. kolgans N2000												

Legenda
Schadebestrijding niet mogelijk
Schadebestrijding alleen onder voorwaarden
Schadebestrijding mogelijk binnen bestaande regelgeving

In figuur 14 worden de gewenste maatregelen getoetst aan de beschikbare instrumenten.

Legselbeperking

Legselbeperking van grauwe ganzen in de maanden februari t/m mei is mogelijk op basis van de Ontheffing overzomerende grauwe gans¹. Een machtiging kan door de FBE of door de WBE worden afgegeven aan een grondgebruiker of een jachtaktehouder. Legselbeperking mag ook worden uitgevoerd door personen die door de gemachtigde zijn aangewezen. Bij legselbeperking moeten tenminste 2 eieren in het nest worden achtergelaten. Wel moeten alle eieren worden geschud, geprikt of anderszins worden behandeld.

Polder

Binnen begrensde foerageergebieden mag slechts gebruik van de ontheffing worden gemaakt onder voorwaarde dat daar aanwezige trek ganzen niet worden verontrust.

Natura 2000-gebieden

Voor legselbeperking binnen Natura 2000-gebied is een voortoets uitgevoerd in het kader van de gebiedsbescherming, zie bijlage. Hierin staan de randvoorwaarden voor omgang met natuurwaarden.

Geen ondersteunend afschot onder provinciale vrijstelling

De Verordening Wet natuurbescherming Fryslân 2017 bevat een provinciale vrijstelling voor verjaging met ondersteunend afschot van brand ganzen in de maanden november t/m mei en van kol- en grauwe ganzen in de maanden november t/m maart, zie artikel 5.6 lid 1.1. over Schadebestrijding ganzen:

... is het de grondgebruiker, ... toegestaan, ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, kol-, brand- en grauwe ganzen opzettelijk te verstoren en te doden op de door hem gebruikte percelen welke zijn beteeld met: voor zover de schadebestrijding plaatsvindt buiten de ganzenfoerageergebieden of soort-specifieke ganzenfoerageergebieden gedurende de periode waarin bedoelde gebieden als zodanig door gedeputeerde staten zijn begrensd en

1 Momenteel loopt nog een bezwaar van de Faunabeheereenheid Fryslân tegen een wijziging van deze ontheffing voor de periode 2018-2023 waardoor de mogelijkheden aanzienlijk ingeperkt zouden worden. In deze notitie wordt er van uitgegaan dat het bezwaar door de provincie gehonoreerd wordt, waardoor de beheermogelijkheden onder deze ontheffing uit de periode 2013-2018 verlengd worden.

de zich binnen deze gebieden aanwezige beschermde ganzen niet opzettelijk worden verontrust.

Deze vrijstelling geldt dus niet voor ganzen in natuurgebied, omdat daar geen sprake is van beteelde percelen. In de polder liggen wel beteelde percelen, maar daar mogen deze soorten in deze perioden niet opzettelijk worden verontrust, omdat de percelen in de polder dan soort-specifiek foerageergebied zijn. Geconcludeerd kan worden dat de vrijstelling op Ameland geen ruimte biedt voor schadebestrijding op brand-, kol- en grauwe ganzen in de maanden november t/m mei.

Afschot koppelvormende ganzen

Afschot van koppelvormende grauwe, brand- en kolganzen is in de maand februari mogelijk op basis van de ontheffing koppelvormende ganzen 2015-2019. Deze geeft de volgende definitie: *Onder koppelvormende ganzen worden verstaan ganzen die zich in het vroege voorjaar (februari/maart) in tweetallen ophouden in of nabij (potentieel) broedgebied. Zij zonderen zich af en houden minimaal 10 tot 25 meter afstand tot andere ganzen; de koppels foerageren als paar; zitten steeds vrij dicht bij elkaar en maken geen onderdeel meer uit van groepen foeragerende dieren. De koppels bestaan uit een mannetje en een vrouwtje en dit onderscheid kan gemaakt worden aan de hand van fysieke- en gedragskenmerken.*

Deze ontheffing bevat ook de volgende bepaling:

In natuurgebieden en binnen een straal van 300 meter daaromheen mag slechts gebruik worden gemaakt van de ontheffing onder regie van de terrein beherende natuurbeschermingsorganisaties. Buiten deze locaties dient afschot bij voorkeur planmatig en gecoördineerd onder regie van de wildbeheereenheden plaats te vinden.

Polder

Als koppels voldoende te onderscheiden zijn biedt deze ontheffing dus de mogelijkheid van afschot in de polder door jagers onder regie van de WBE en nabij de duinen (300 meter) onder regie van een TBO, hier SBB. Uiteraard mag afschot van koppelvormende ganzen niet leiden tot opzettelijke verontrusting van in foerageergebied aanwezige trekganzen. Hetzelfde geldt voor weide- en andere vogels.

Ook dient rekening te worden gehouden met het Wad als belangrijke slaappleats van trekganzen. Artikel 5.6 lid 1 van de Verordening Wet natuurbescherming Fryslân 2017 stelt: *'Indien er geen vastgestelde maatwerkafspraken zijn mogen in een zone van 150 meter, gerekend vanaf de grens van de nachtelijke slaappleatsen, of indien deze zijn gelegen in een speciale beschermingszone, de grens van deze zone, de in deze paragraaf genoemde soorten niet worden verontrust, verjaagd noch afgeschoten.'* Elders zijn maatwerkafspraken gemaakt tussen WBE's namens de betreffende grondgebruikers en de betreffende terrein beherende organisaties. In dit geval is er geen terrein beherende organisatie om afspraken mee te maken over afschot in de nabijheid van deze belangrijke slaappleats, welke binnen een speciale beschermingszone ligt. Dit zou betekenen dat in een zone van 150 m, gerekend vanaf de (buiten)teen van de dijk, geen afschot mag plaatsvinden zolang er ganzen op de slaappleats

aanwezig zijn. Gelet op de breedte en de hoogte van het dijklichaam tussen de slaapplaats buitendijks en de polder binnendijks kan worden betoogd dat de noordoever van de dijksloot binnendijks een in het terrein goed herkenbare grens is op zodanig afstand dat ganzen door binnendijkse schoten op de slaapplaats niet worden verontrust. Als onderdeel van de voortoets wordt in de bijlage aan de Provincie als bevoegd gezag voorgesteld dit als maatwerkafpraak vast te leggen.

Natura 2000-gebied

Op grond van deze ontheffing vindt al afschot van grauwe ganzen sinds 2015 plaats in het Hagedoornveld dat onderdeel is van het Natura 2000-gebied Duinen Ameland. Deze maatregel is in 2015 getoetst in het kader van de gebiedsbescherming Natura 2000 met een voortoets. De Provincie Fryslân heeft hierop een bestuurlijk rechtsoordeel afgegeven dat afschot van koppelvormende ganzen in het Hagedoornveld niet vergunningplicht was op grond van de toenmalige Natuurbeschermingswet 1998, indien dat gebeurt met inachtneming van een aantal omschreven gedragsregels en maatregelen. Voor uitbreiding van gebieden is eveneens een voortoets nodig, welke in de bijlage uitgewerkt is.

[Afschot onder ontheffing overzomerende grauwe gans](#)

De Ontheffing overzomerende grauwe gans² regelt ook afschot van overzomerende grauwe ganzen in de maanden maart t/m oktober.

Polder

Binnen begrensde foerageergebieden mag slechts gebruik van de ontheffing worden gemaakt onder voorwaarde dat daar aanwezige trekganzen niet worden verontrust. Ook dient rekening te worden gehouden met het Wad als belangrijke slaapplaats van trekganzen. Dit betekent dat in een zone van 150 m, gerekend vanaf de (buiten)teen van de dijk, geen afschot mag plaatsvinden zolang er ganzen op de slaapplaats aanwezig zijn.

In de voorjaarsmaanden overlappen stand- en trekganzen elkaar en zal dus aangetoond moeten worden, bij voorbeeld op basis van uiterlijke of gedragskenmerken, dat alleen geschoten wordt op standganzen en dat trekganzen niet worden verontrust. In de praktijk zal dit alleen zijn aan te tonen bij koppelvormende of broedende ganzen of ganzen met jongen.

In de voorjaarsmaanden kan afschot van standganzen in de polder echter ook conflicteren met het weidevogelbeheer. In de periode van 1 tot 15 maart lijkt dit nog wel mogelijk, omdat

² Momenteel loopt nog een bezwaar van de Faunabeheereenheid Fryslân tegen een wijziging van deze ontheffing voor de periode 2018-2023 waardoor de mogelijkheden aanzienlijk ingeperkt zouden worden. In deze notitie wordt er van uitgegaan dat het bezwaar door de provincie gehonoreerd wordt, waardoor de beheermogelijkheden onder deze ontheffing uit de periode 2013-2018 verlengd worden.

de weidevogels dan nog vestigen, maar na 15 maart is verstoring van broedsels van weidevogels niet uit te sluiten en daarmee niet toegelaten.

In de maanden juni t/m oktober gelden geen specifieke beperkingen in de polder.

Natura 2000-gebied

Voor afschot binnen Natura 2000-gebied wordt in de bijlage een voortoets uitgevoerd. Hierin wordt ook meegenomen dat het Wad voor de kust eveneens is aangewezen als belangrijke slaappleaats voor trekganzen in de maanden november t/m mei. Voor afschot van grauwe ganzen in het Hagedoornveld in de eerste helft van maart is in 2015 een voortoets uitgevoerd.

Eendenkooien

Gebruik van de ontheffing binnen de afpalingskring van een geregistreerde eendenkooi is toegestaan onder voorwaarde dat de kooiker van deze kooi daarvoor schriftelijk toestemming heeft verleend. Staatsbosbeheer staat bij de eendenkooi onder Nes alleen beheer en schadebestrijding toe na melding vooraf.

[Afschot onder ontheffing overzomerende brandgans 2015-2019](#)

Ter voorkoming van schade aan grasland binnen het werkgebied van de wildbeheereenheden Ameland geldt een ontheffing voor afschot van overzomerende brandganzen in de maanden maart t/m oktober. Gebruik van de ontheffing binnen de begrensde (soort-specifieke) ganzenfoerageergebieden mag, gedurende de periode dat de gebieden operationeel zijn, slechts plaatsvinden onder voorwaarde dat daar aanwezige beschermde trekganzen niet worden verontrust.

Deze ontheffing biedt dus in principe de mogelijkheid voor afschot van brandganzen, zowel in de polder als in Natura 2000-gebied. Voorwaarde is dat aangetoond kan worden dat het standganzen zijn. Na 1 juni zijn trekkende brandganzen naar het noorden vertrokken en zijn alle dan nog aanwezige brandganzen per definitie overzomerende gans; in de maanden maart t/m mei overlappen stand- en trekganzen elkaar en zal dus aangetoond moeten worden, bij voorbeeld op basis van uiterlijke of gedragskenmerken, dat alleen geschoten wordt op standganzen. In de praktijk zal dit alleen zijn aan te tonen bij koppelvormende of broedende ganzen. Voor afschot binnen Natura 2000-gebied wordt in de bijlage een voortoets uitgevoerd.

Uiteraard dient ook in dit geval bij afschot rekening te worden gehouden met het niet verstoren van weide- en andere vogels. Gebruik van de ontheffing binnen de afpalingskring van een geregistreerde eendenkooi is toegestaan onder voorwaarde dat de kooiker van deze kooi daarvoor schriftelijk toestemming heeft verleend.

[Geen afschot onder ontheffing overzomerende kolgans 2015-2019](#)

Op Ameland is de ontheffing voor afschot van overzomerende kolgansen in de maanden juni t/m oktober niet geldig, door het ontbreken van een schadehistorie.

8. Discussie en evaluatie

Samenvatting maatregelen

Samenvattend worden in deze Ganzenaanpak Ameland de volgende maatregelen voorgesteld. Deze kunnen onder voorwaarden uitgevoerd worden binnen de schadebestrijdingsmogelijkheden vanuit de regelgeving (hoofdstuk 7) en als de voortoetsen positief beoordeeld worden door de Provincie.

Maatregel	Gebied	Gewenst?	Voortoets?
Legselbeperking	Natura 2000	Ja, beperkt	nodig
Legselbeperking	Polder	Ja, planmatig	Niet nodig
Afschot koppelvormers	Natura 2000	Ja, beperkt	Nodig
Afschot koppelvormers	Polder	Ja	Nodig
Afschot standganzen	Natura 2000	Ja, beperkt	Nodig
Afschot standganzen	Polder	Ja	Niet nodig
Vangen en doden ruiers		Nee	
Afrasteren of weren met ruigte		Nee	
Ongeschikt maken broedbiotoop		Nee	

Of met deze maatregelen, die zoveel mogelijk gecombineerd worden, de populatiegroei geremd en gestabiliseerd kan worden is de vraag.

Legselbeperking

Het onklaar maken van nesten leidde niet tot vermindering van het aantal broedparen, maar mogelijk was de toename zonder prikken nog sneller verlopen. De reden voor het beperkte effect is dat, zeker in de duinen, nooit alle nesten gevonden en behandeld kunnen worden. In de polder worden de eieren wel relatief gemakkelijk gevonden en zal het effect van prikken naar verwachting groter zijn dan in de duinen; wat echter uitkomt treft een optimaal foerageergebied aan.

In de duinen zitten de jongen geconcentreerd op een aantal duingraslanden of ze trekken al etend langzaam richting de polder en groeien daar op. Er zijn geen mogelijkheden voor rasters of aanleg van ruige begroeiingen om de tocht van de pullen van broedgebied in de duinen naar het opgroeigebied in de polder te hinderen; deze zijn hier vrijwel onmogelijk te realiseren en bovendien mag de passage van duin naar wad niet afgesloten worden voor soorten als eidereend (instandhoudingsdoel Natura 2000) en bergeend.

Elders wordt het aandeel jongen in een populatie op een bepaald moment gelijk aan de sterfte (15-20% per jaar) door gebrek aan opgroeihabitat en door het ouder worden van de hele populatie. Maar in de situatie op Ameland met ganzenfoerageergebieden tot 1 juni is het opgroeihabitat voorlopig nog niet beperkend. Hierdoor zullen er veel jonge ganzen uit de duinen blijven komen die vervolgens verder opgroeien in de polder. Mogelijk kan wel het aantal jongen uit de polder zelf gestabiliseerd worden en misschien zelfs afnemen.

Het aantal territoria jaarlijks geeft een indicatie van de vogels die een broedpoging (willen) doen. Voslamber (<https://www.sovon.nl/nl/publicaties/zo-tel-je-grauwe-ganzen-het-bmp>) zegt daar kort samengevat het volgende over. De grauwe gans behoort tot de enkele soorten waarbij je eigenlijk de nesten moet tellen. Onderzoek in Duitsland liet zien, dat met het tellen van de territoria hooguit driekwart van de broedpopulatie vastgesteld wordt en met het tellen van succesvolle families hooguit de helft. Je moet jaar op jaar precies dezelfde telwijze hanteren. In gebieden met veel nesten wordt geadviseerd een telling uit te voeren tussen 1 maart en 15 april. Is het moeilijk om de nesten te tellen (onbereikbaar, verstoringsrisico volwassen vogels) dan houd je het aantal vogels op de broedlocatie aan en deelt door 1,5.

In de duinen waar nesten tellen moeilijk is en daarnaast slechts een deel aangepakt kan worden, is deze methode het best. Voorgesteld wordt zowel in de polder als in de duinen zo te tellen. Afgesproken is dat SBB en de beide Vogelwachten Hollum-Ballum en Nes-Buren jaarlijks, afhankelijk van de start van het broedseizoen, in overleg een datum kiezen in de periode maart-april waarop ze het aantal ganzen op de broedlocaties in de duinen, respectievelijk de polder tellen en dit te delen door 1,5 (a). Een tweede telling begin juni levert het aantal ganzen en het aantal jongen (b). Het afzetten van het aantal jongen tegen het aantal mogelijke broedvogels in het voorjaar geeft vervolgens een indicatie van het broedsucces op het westelijke deel van het eiland. Kleefstra (2016) noemt 0,3 jong per jaar per paar voldoende om de populatie op peil te houden.' Hoeveel procent op Ameland overleeft is niet bekend. Komt dit onder de 0,3 dan kan er stabilisatie optreden. Van belang is om dit ieder jaar op vergelijkbare wijze te doen en zo een indicatie te krijgen van wat het effect is van de maatregelen.

Afschot in duinen en polder

In de duinen kan het afschot van koppelvormende ganzen beperkt worden uitgebreid, in de polder liggen mogelijkheden voor afschot van koppelvormende ganzen die tot dusver niet benut zijn. Het is de vraag of het bij deze maatregelen om substantiële aantallen zal gaan.

Vanuit regelgeving is afschot in de polder na 1 juni mogelijk, maar afschot van nog niet vliegvlugge jongen en hun ruiende ouders is voor jagers onaantrekkelijk, zeker met de aanwezigheid van veel toeristen. Afschot in de periode van 15 september tot 1 november biedt de beste kansen. Dit geldt eveneens voor de duinen in de periode van 15 september tot 1 november, waarvoor een voortoets gedaan is.

Afgesproken is dat SBB en de beide Vogelwachten Hollum-Ballum en Nes-Buren jaarlijks, in overleg een datum kiezen begin juni waarop ze het aantal ganzen en het aantal jongen in de duinen, respectievelijk de polder tellen. Door het aantal jongen te delen door het aantal broedlocaties eerder in het seizoen, kan een indruk gekregen worden van het broedsucces van de ganzen.

In juli worden de jonge ganzen vliegvlug. De WBE neemt dan deel aan de landelijke julitelling (vlak na de ruitijd). Jonge ganzen van dat jaar zijn dan echter niet altijd meer te onderscheiden van volwassen ganzen en worden daarom niet apart geteld.

Ontwikkeling populatie en broedsucces

Of met bovengenoemde maatregelen, welke zoveel mogelijk gecombineerd worden ingezet, het broedsucces onder de 0,3 komt en daarmee of de populatiegroei geremd en gestabiliseerd kan worden, zal de tijd leren. Een extra probleem is echter dat ganzen die te jong (< 4 jaar) of te oud zijn om te broeden, niet gepaarde ganzen en ganzen die niet tot broeden komen of waarvan het broedsel mislukt is, vaak groepen zwervers vormen. In hoeverre standganzen van Ameland als zwervers zomers op Ameland in de polder aanwezig blijven of dat ze naar elders trekken en pas in de herfst terugkeren is onduidelijk. Op de vaste wal zijn veel zwerversgroepen die mogelijk Ameland bezoeken (op de vaste wal sluiten de foerageergebieden per 1 april). Naast de broedganzen van Ameland kunnen ook uit deze groepen ganzen blijven hangen of in het broedseizoen terugkomen om op Ameland te broeden. Omdat er veilig broedbiotoop in duinen en ook in de polder aanwezig is en opgroeigebied in overvloed, zullen lege plaatsen snel opgevuld worden.

Voor zover de maatregelen effect hebben, werken zij alleen, zolang ze uitgevoerd worden. Zij zullen dus ook op langere termijn doorgezet moeten worden. Jaarlijks worden alle verzamelde data in het evaluatieoverleg besproken (zie hoofdstuk 9). De evaluatieverslagen zelf kunnen invulling geven aan een rapportageplicht in het kader van een vergunning Wet natuurbescherming en te zijner tijd gebruikt worden bij de herziening van de Beheerplannen Natura 2000.

9. Samenvatting en uitvoering

Het aantal standganzen (op Ameland broedende ganzen) neemt voortdurend toe, wat leidt tot schade aan de landbouw en negatieve effecten op de natuur. Er is een groot aantal geschikte broedplekken, zowel in de polder en de kwelder als in de duinen. Grazen doen de ganzen op het eiwitrijke gras in de polder. De polder is van 1 november tot 1 juni ten behoeve van trekganzen aangewezen als foerageergebied. Standganzen profiteren daar in deze maanden mee van de daar geldende bescherming van de trekganzen. Na 1 juni mogen de ganzen verjaagd en geschoten worden, maar de mogelijkheden hiervoor zijn, zeker in het toeristenseizoen, beperkt.

Om schade door standganzen te verminderen hebben Staatsbosbeheer (SBB), Rijkswaterstaat (vertegenwoordigd via SBB), de Vereniging Agrarisch Natuurbeheer en Ganzenopvang (VANG), de Wildbeheereenheid Ameland (WBE), Het Vennoot, de Stichting Golfbaan Ameland, LTO-noord, Vogelwacht Hollum-Ballum en Vogelwacht Nes-Buren met elkaar afspraken gemaakt die hebben geleid tot deze Aanpak Standganzen. It Fryske Gea en Wetterskip Fryslân waren agendalid; de betrokkenen waren van mening dat ingrepen op gronden van It Fryske Gea en Het Vennoot niet nodig waren. Wetterskip Fryslân stemt in met de voorgestelde maatregelen op zijn gronden.

In de Aanpak Standganzen staat een pakket aan bestaande en nieuwe activiteiten, zowel in de polder als in de duinen beschreven om de standganzenpopulatie op Ameland te stabiliseren en als het kan te verlagen. De uitvoering kan alleen een succes worden als alle partijen volgens plan te werk gaan en hierin samen optrekken. Het gaat hierbij om eieren prikken en schieten

van standganzen, maar ook om het uitvoeren van tellingen van territoria en (jonge) ganzen om het effect van maatregelen te meten. Bovendien moet zorgvuldig gehandeld worden om te voldoen aan de regelgeving en bovenal om te voorkomen dat natuurwaarden worden aangetast.

In figuur 15 t/m 17 staan stroomschema's voor respectievelijk afschot, eierprikken en voor de evaluatie. Daaruit blijkt welke deelnemende partij welke taken vervult. Een samenvatting van de omgang met natuurwaarden wordt apart gegeven. Voorwaarden en werkproces van de activiteiten zijn samengevat in de bijlagen. De voortgang wordt jaarlijks geëvalueerd.

Stroomschema afschot standganzen

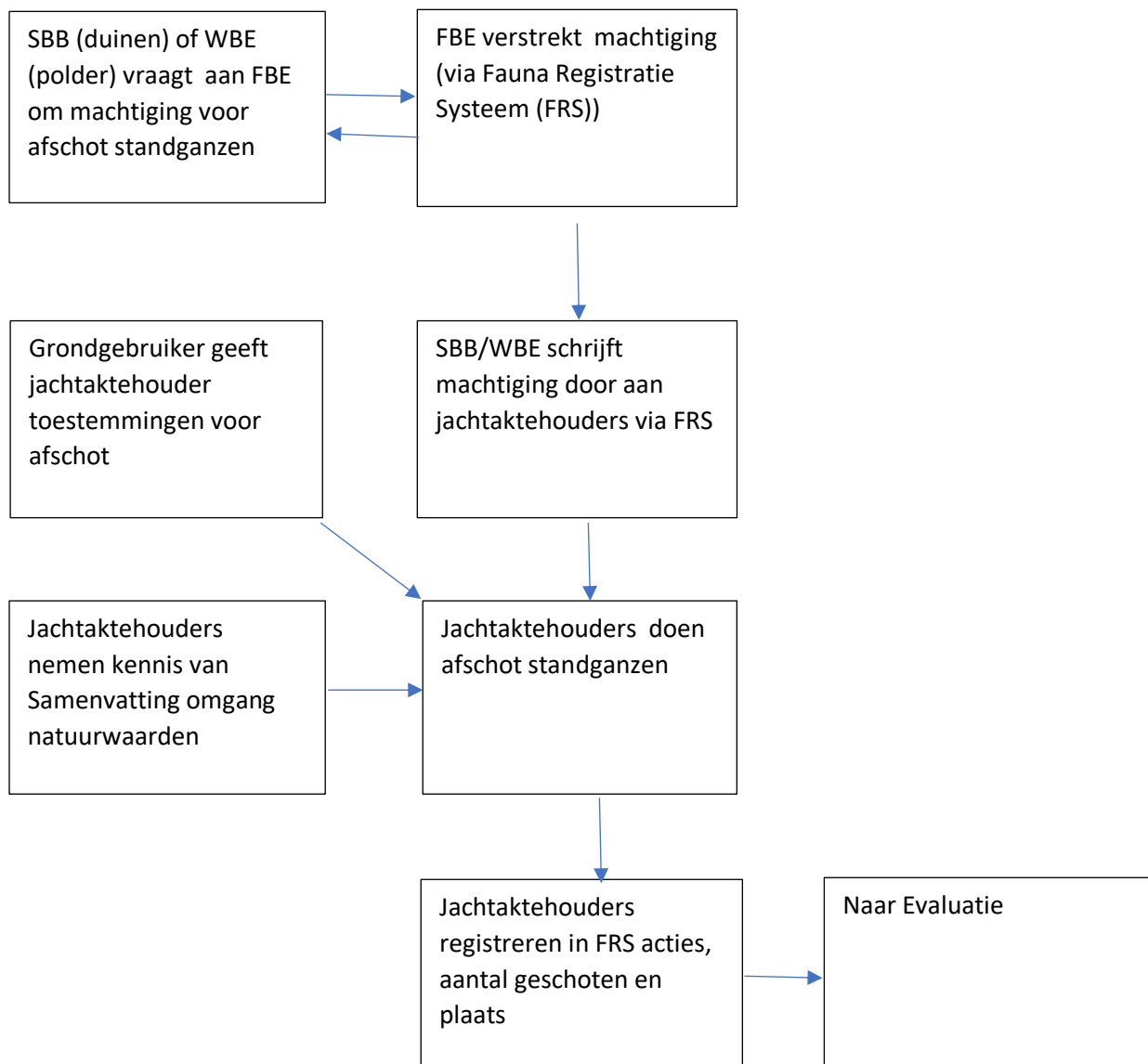

Fig.15. Stroomschema afschot standganzen

Stroomschema eierprikken standganzen

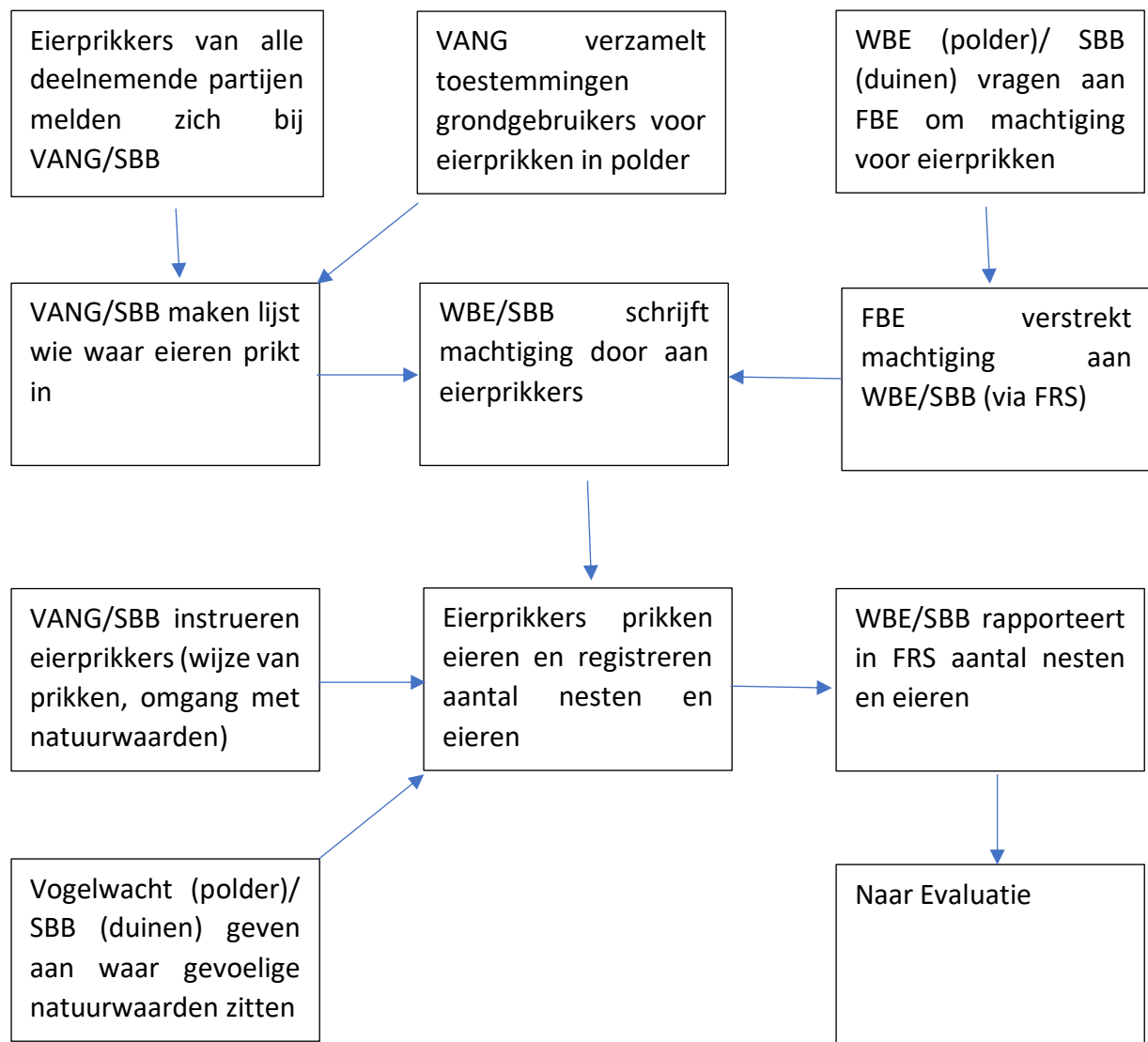

Fig.16. Stroomschema eierprikken standganzen

Stroomschema evaluatie

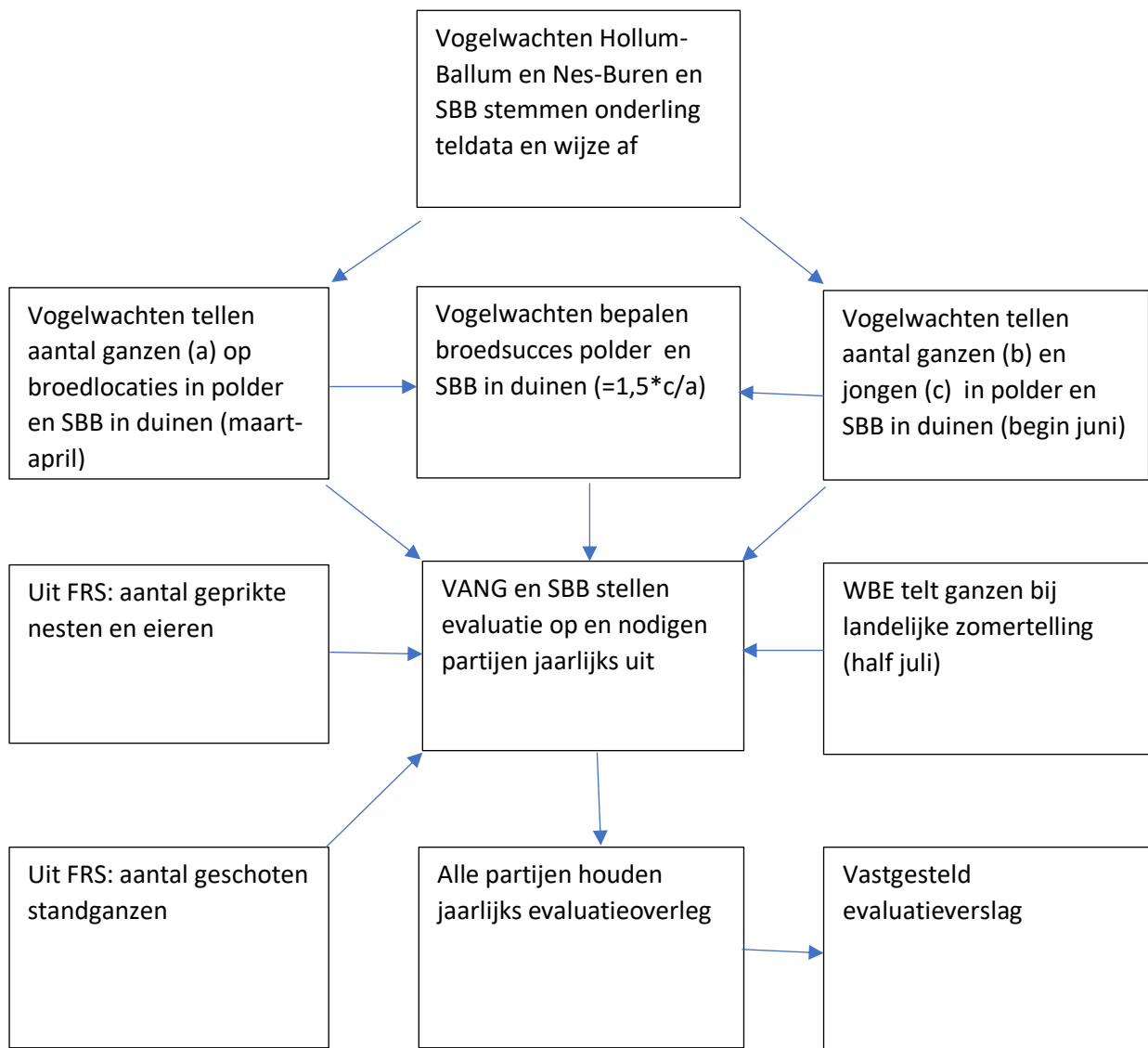

Fig.17. Stroomschema evaluatie

Samenvatting omgang met natuurwaarden

Eieren prikken polder

Bij de uitvoering van prikken in de polder wordt afstand gehouden van groepen wadvogels die de polder als hoogwatervluchtplaats (hvp) gebruiken. Er wordt rekening gehouden met broedende weidevogels, met foeragerende en rustende steltlopers en eenden bij plasjes en vogels in rietkragen (met name langs de dijk rietzanger, waterral, fuut, baardman mogelijk).

Eieren prikken deel duinen

SBB prikt de eieren. De locaties waar geprikt kan worden staan in figuur 3 in de voortoets, plus nieuwe vestigingsplekken. Het einde van de periode wordt bepaald door de start van broedproces gevoelige vogels op een lokatie; in praktijk veelal bruine kiekendief.

Afschot koppelvormers polder

Binnen 300 m van het Natura 2000-gebied heeft SBB de regie. Trekganzen niet verontrusten. Afschot op ruime afstand van groepen vogels in de polder (hoogwatervluchtplaats). Groepen steltlopers en/of eenden in de dijksloot niet verstoren. Geen afschot op en vanaf de dijk om groepen ganzen op het Wad niet te verstoren (trekganzen).

Afschot koppelvormers deel duinen

Afschot in broedgebieden en in straal van 300 m daaromheen onder regie van SBB, locaties zie fig.3 voortoets. Einde van periode hangt samen met start van broedproces gevoelige vogels op een lokatie; in praktijk veelal bruine kiekendief. Rustende of foeragerende groepen vogels op Groene Strand (hvp) worden niet verstoord, er wordt ruime afstand van gehouden.

Afschot zomerganzen polder 1 maart - 15 maart

Trekganzen niet verontrusten. Weidevogels niet verontrusten. Afschot op ruime afstand van groepen vogels in de polder (hoogwatervluchtplaats). Geen groepen steltlopers en/of eenden in de dijksloot verstoren. Geen afschot op en vanaf de dijk om groepen ganzen op het Wad niet te verstoren (trekganzen).

Afschot zomerganzen polder 1 juni - 1 november

Weidevogels niet verontrusten. Afschot op ruime afstand van groepen vogels in de polder (hoogwatervluchtplaats). Groepen steltlopers en/of eenden in de dijksloot niet verstoren.

Afschot zomerganzen deel duinen

Bij afschot in nabijheid open water, van te voren melding aan SBB ivm steltlopers en eenden. In Hagedoornveld slechts 1 of 2 acties samen met SBB. SBB geeft aan of er rekening moet worden gehouden met verlate broedvogels. Foeragerende rotganzen op duingrasland worden niet verstoord, evenals rustende of foeragerende groepen vogels op het Groene Strand. Een actie duurt ca 2 uur.

Bijlagen

Eieren prikken in polder

Eieren prikken in duinen

Afschot koppelvormende ganzen polder

Afschot koppelvormende ganzen duinen

Afschot zomerganzen polder 1 maart – 1 juni

Afschot zomerganzen polder 1 juni – 1 november

Afschot zomerganzen duinen 15 september – 1 november

Evaluatie

Voortoets Standganzen Ameland, januari 2019

Literatuur

Fouw, J. de & R.M.G. van der Hut 2017. Effecten van ganzen in Friese Natuurgebieden. A&W-rapport 2335 Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

Hondshorst, L. & A. Voorbergen, 2005. Grauwe ganzen op Texel; De invloed van aantal reducerende maatregelen, broedhabitat en natuurlijke verliesoorzaken op het uitkomstsucces en de invloed van opgroeihabitat op de jongenoverleving. Rapport Hogeschool Larenstein, Velp.

Kleef, H.H. van, E. Brouwer, J.M.M. van der Loop, M. Buiks & E.C.H.E.T. Lucassen, Systeemgerichte bestrijding van watercrassula, Stichting Bargerveen, Nijmegen 2017.

Kleefstra, R. 2016. Grauwe Ganzen in De Deelen in 2016, Sovon-rapport 2016/42. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Knol, W., A. Guldmond A., J. Koorevaar en H. van der Jeugd, Ganzen: grenzen aan de groei? Dichtheidsafhankelijke effecten van ganzen, Vakblad Natuur Bos Landschap, November 2018

Manen, Y.J. van en B. Voslamber, 2013. Quick scan Grauwe Ganzen zomergebieden Groningen, Gansvriendelijke maatregelen om schade door overzomerende Grauwe ganzen te voorkomen, Ingenieursbureau De Overlaat & Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Manen, Y.J. van, 2013. Alternatieve methoden om zomerschade door ganzen te voorkomen in de provincie Groningen, Plan van aanpak, Ingenieursbureau De Overlaat.

Manen, Y.J. van en R.F. de Vries, 2014. Aanvraag beoordeling Natuurbeschermingswet 1998 voor afschot koppelvormende ganzen in Natura 2000 gebied Terschelling. Ingenieursbureau De Overlaat, 16-12-2014.

Manen, Y.J. van en R.F. de Vries, 2014. Basisdocument voor aanvraag vergunningplicht Natuurbeschermings-wet 1998 voor afschot koppelvormende ganzen in Natura 2000 gebieden Duinen Terschelling, Duinen Ameland, De Deelen en Rottige Meente en Brandemeer, Alde Feanen, IJsselmeer en Aldegeaster Brekken, Fluezen e.o. Ingenieursbureau De Overlaat, 23 december 2014.

Ministerie Economische Zaken, Profielen habitattypen en soorten, <https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=profielen>

Natura 2000-beheerplan Ameland (5) Juni 2016, Definitief beheerplan.

Nilsson, L., H. Persson & B. Voslamber, 1997. Factors affecting survival of young Greylag Geese *Anser anser* and their recruitment into the breeding population. *Wildfowl* 48: 72-82.

Voslamber, B. Bestrijding van Grauwe ganzen: ingrepen op ei-niveau, *De Levende natuur*, jaargang 111 nr 1

Voslamber B. 2010. Pilotstudie Grauwe Ganzen (*Anser anser*) De Deelen, 2007-2009. Onderzoek naar het uitrasteren van een broedpopulatie Grauwe Ganzen met als doel de

populatie te beperken en landbouwschade te verminderen. SOVON-onderzoeksrapport 2010/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Versluys M., M. Engelmoer, D. Blok & R. van der Wal 1997. Vogels van Ameland. Friese Pers Boekerij, Leeuwarden.

Versluys M. & M. Engelmoer 2005. Steltlopers in het Friese binnenland, najaar 2003. Twirre 16: 176-184.

Vogelwacht Hollum Ballum, Broedvogelinventarisatieverslag Lange Duinen Noord, 2017.

Wildbeheereenheid Ameland 2013. Plan van Uitvoer voor aanpak standganzen. Beperking van eventuele negatieve effecten.

Wildbeheereenheid Ameland. Beheer- en bejaagplan Wildbeheereenheid Ameland 2018-2019.

Wiersma, P. & M. Kersten, 2009. Hoogwatervluchtplaatsen van Ameland op de kaart, SOVON-informatierapport 2009-09. https://www.sovon.nl/sites/default/files/doc/Inf_2009-09_HVPs_Ameland.pdf

Zumkehr, P.J., 2012. Grauwe ganzen in het duingebied van Terschelling. De effecten van het graasgedrag van volwassen dieren en kuikens op kwetsbare vegetaties van de duinen en de mogelijkheden tot het reduceren van de omvang van de populatie. Februari 2012.